

## Kertomus tarkastuskäynnistä Möhkön ja Käenkosken ruukeille

Sunnuntaina 1.8.1999 tein yhdessä tutkija Veli-Pekka Suhosen kanssa tarkastusmatkan Möhkön ja Käenkosken ruukeille Ilomantsissa. Matkalla Möhköön poikkesimme Polvijärven Multavieruun, jossa tarkastimme Helsingin yliopiston arkeologian laitoksen vuonna 1996 kartoittaman ja osittain tutkiman raudanvalmistuspaikan.

Kävin Polvijärven raudanvalmistuspaikalla viimeksi kesällä 1996, eikä paikalla ollut havaittavissa muutoksia tuolloisesta. Yliopiston kaivausalueet olivat kasvaneet hyvin ja siististi umpeen ja erottuivat hädin tuskin maastosta. Nyt kun tietämys koillissavolaisesta raudanvalmistuksesta on lisääntynyt, oli helppo havaita, että Polvijärven raudanvalmistuspaikka edustaa samaa traditiota kuin Juankosken ja Rautavaaran raudanvalmistuspaikat. Polvijärvellä yliopiston tervahautoiksi tulkitsemat kuopat ovat aivan samantyyppisten miilujen pohjia kuin koillissavossakin. Lisäksi raudanvalmistuskuopat kuonakasoineen ja liuskeesta tehtyine hytinpiippuineen vastaavat pitkälle koillissavolaisia hyttejä. Yhteys Polvijärven ja Koillis-Savon välillä on mielenkiintoinen ja toivottavasti tulee joskus vastaisuudessa selvitettyksi.

Polvijärveltä jatkoimme Möhköön, jossa tarkastimme ruukinalueen nykykunnan sekä kiinnitimme erityistä huomiota alueelle Museovirastron toimesta tehtyjen rakenteiden kuntoon. Havaintoni alueelta olivat seuraavat:

Ruukinalueen yleisilme oli siisti ja kasvillisuutta oli keskeisillä alueilla pidetty kurissa leikkaamalla. Alue vaatisi kuitenkin voimaperäisempää hoitoa sekä kasvillisuuden osittaista raivausta. Erityisesti ruukinkartanon ympäristössä ja takana on alueita, joissa puustoa tulisi harventaa.

Alueen viitoitus oli hoidettu esimerkillisensä hyvin, samoin polut ja sillat olivat kunnossa. Alueella on tehty kunnostustyitä ja mm. paja oli juuri kengitetty ja saamassa uuden katon. Selvä puute on kuitenkin yhä kunnan opastusmateriaalin puuttuminen alueelta.

Suojarakennuksissa en havainnut huomauttamista. Tosin masuunien rauniot tulisi kiireesti konservoida. Lisäksi uuden masuunin suojarakennuksen osalta voi todeta, että rakennuksen maalaaminen (punamulta) sai sen nyt näyttämään valmiilta.

Kanava vaikutti päällisin puolin hyväkuntoiselta, mutta lähempi tarkastelu osoitti siinä seuraavia vaurioita tai puutteita:

- Kansilankutuksessa irroneita kohtia ja lahovaurioita
- Sulun alin portti ei aukea (roskaa pohjalla?, portit muuten juuttuneet?), rakenne vaikutti huteralta ja mahdollisesti voi hajota mikäli portteja väkisin yritetään aukoa. Eräs syy voisi olla portin saranoiden antaminen periksi, minkä myötä portti kiilautuu kanavan pohjaa vasten.
- Osa suojakaiteista vaarallisesti löysällä, kiinnitykset tulisi tarkistaa.
- Tasausluukkujen nostolaitteet huonossa rasvassa ja liikkuvat kankeasti ja työläästi.

Käynnin perusteella näyttää siltä, että ruukinalue kaipaisi peruskunnostusta, jossa kaikki eri rakenteet käytäisiin läpi ja pienemmät kunnostustyöt tehtäisiin saman tien. Kun näihin töihin lisättäisiin vielä alueen perusraivaus ja jatkuva hoito kesäkauden yli, voisi alueella työllistää 2-3 henkeä 6 kkn ajan. Esim. 85 %:n tukityöllistettyinä. Työ tulee kuitenkin suunnitella tarkemmin ja lisäksi se vaatii säännöllistä valvontaa sekä määrärahoja varusteille ja ennen kaikkea materiaaleille.

Möhköstä jatkoimme matkaa kohti Käenkoskea. Tie Möhköstä Käenkoskelle osoittautui hyväkuntoiseksi ja helposti ajettavaksi, joten mahdollisen Itä-Suomi -reitit toteutuessa yhteys Käenkosken ja Möhkön välille on jo olemassa ilman, että matkailijan tarvitsee kiertää Ilomantsin kirkonkylän kautta.

Käenkoskella kävin viimeksi kesällä 1996, jolloin toteisin alueen muinaisjäännöksen rajat (kertomus 24.10.1996). Paikka ei ollut muuttunut sitten edellisen käynnin. Arviomme mukaan alueen raivaus vaatisi noin kuukauden 3 - 4 hengen työryhmältä.

Takaisin Säyneiseen palasimme Lieksan ja Nurmeksien kautta. Tiet Pielisen itäpuolella osoittautuivat hyväkuntoisiksi ja nopeiksi ja soveltuvat siten hyvin Itä-Suomen järvimalmireitin tarpeisiin.

Helsingissä 5.8.1999

Karim Peltonen, tutkija

Jakelu: Kärki, Mattinen, Nikkanen

Tiedoksi: Häröt